

КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 341.162+342.72

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ З ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАЙВЕСІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Серьогін В. О.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного,
муніципального і міжнародного права
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація: У статті надано загальну характеристику існуючих на сьогодні міжнародних організацій з питань забезпечення інформаційного прайвесі, запропоновано класифікацію таких організацій та визначено шляхи їх подальшого розвитку. Протягом останніх кількох років сформувалася певна диференціація між організаціями органів із захисту даних (ОЗД), що дає змогу виокремити серед них, насамперед, політико-орієнтовані організації ОЗД та організації, зосереджені на співпраці ОЗД щодо забезпечення дотримання законів про інформаційне прайвесі (так званих «правоохоронних органів з питань прайвесі» або ПОЗПП), хоча деякі з ОЗД беруть участь в обох видах організацій. У статті аналізується зростання ОЗД до січня 2015 р., а також ступінь, в якій вони долучені до міжнародних організацій ОЗД і ПозПП. Обґрунтовано необхідність посилення участі України у роботі міжнародних організацій з питань забезпечення інформаційного прайвесі.

Ключові слова: право на недоторканність приватного життя, прайвесі, інформаційне прайвесі, органи із захисту даних, міжнародні організації.

Аннотация: В статье представлена общая характеристика существующих на сегодня международных организаций по вопросам обеспечения информационного прайвеси, предложена классификация таких организаций и определены пути их дальнейшего развития. В течение последних нескольких лет сформировалась определенная дифференциация между организациями органов по защите данных (ОЗД), что позволяет выделить среди них, прежде всего, политико-ориентированные организации ОЗД и организации, сосредоточены на сотрудничестве ОЗД по обеспечению соблюдения законов об информационном прайвеси (так называемые «правоохранительные органы по вопросам прайвеси» или ПОПВП), хотя некоторые из ОЗД участвуют в обоих видах организаций. В статье анализируется рост ОЗД к январю 2015, а также степень, в которой они приобщены к международным организациям ОЗД и ПОПВП. Обоснована необходимость усиления участия Украины в работе международных организаций по вопросам обеспечения информационного прайвеси.

Ключевые слова: право на неприкосновенность частной жизни, прайвеси, информационное прайвеси, органы по защите данных, международные организации.

Annotation: This article presents a general description of the existing international organizations ensuring the information privacy, the classification of such organizations and the ways of their further development. In the last few years there has developed a divergence between data protection authorities (DPA) associations that are primarily policy-oriented, and those that focus on cooperation in enforcement of data privacy laws (called «privacy enforcement authorities» or PEAs), though some are involved in both. This article analyses the growth of DPAs to January 2015, the extent to which they are engaged in associations of DPAs and PEAs. The necessity to strengthen Ukraine's participation in international organizations on provision of information privacy was substantiated.

Key words: right to inviolability of private life, privacy, information privacy, data protection authorities, international organizations.

Важливою особливістю сучасних проблем у сфері забезпечення недоторканності приватного життя, особливо такого його елемента, як інформаційне прайвесі, є їх «наднаціональність», транскордонний характер, зумовлений розвитком транспортного сполучення та засобів комунікації, появою загальнодоступних світових інформаційних мереж тощо. Відповідно, й вирішення названих проблем уже не є виключно внутрішньою справою окремих держав; останні мають діяти згідно із загальноновизнаними принципами і нормами міжнародного права. На сьогодні в Україні існує проблема не тільки запровадження інституту забезпечення прайвесі в національну правову систему, але й співвіднесення його з існуючими міжнародно-правовими стандартами в цій галузі.

У дослідженнях міжнародно-правового захисту прав людини, зокрема у працях М.М. Антонович, М.В. Буруменського, В.Г. Буткевича, В.Н. Денисова,

А.С. Довгерта, О.М. Рудневої, П.М. Рабіновича та ін., йдеться здебільшого про загальні підходи до формування міжнародно-правових стандартів у сфері прав людини, а специфічним питанням міжнародно-правового забезпечення прайвесі суттєвої уваги не приділяється. Серед спеціальних праць, присвячених міжнародно-правовому захисту прайвесі, можна назвати хіба що дисертаційні дослідження Н.Г. Беляєвої [1], С.Т. Мішуровської [2] та А.В. Пазюка [3], але вони переважно стосуються міжнародно-правового закріплення та процесуальних аспектів реалізації цього права. Проте бурхливий розвиток інформаційних технологій та поглиблення процесів глобалізації зумовлюють гостру актуальність наукової розробки проблем, пов'язаних із формуванням ефективного механізму забезпечення права на недоторканність приватного життя, зокрема його інституційної складової.

У наших попередніх дослідженнях ми вже зверталися до міжнародно-правових стандартів забезпечення прайвесі [4] та світової практики

застосування спеціалізованих органів із питань прайвесі [5]. Проте інституційна складова механізму міжнародно-правового забезпечення недоторканності приватного життя (прайвесі) є значно більш широкою і включає в себе, проміж іншого, міжнародні організації спеціалізованих органів із питань прайвесі. Досі ця проблематика ані в Україні, ані в інших країнах СНД не розглядалася.

Тому **метою** статті є загальна характеристика існуючих на сьогодні міжнародних організацій з питань забезпечення інформаційного прайвесі, класифікація таких організацій та визначення шляхів їх подальшого розвитку.

Розпочинаючи наше дослідження, відзначимо, що більшість країн (хоч і не всі), де є законодавство з питань захисту прайвесі, мають один або кілька органів, орієнтованих на забезпечення інформаційного прайвесі – так звані «органи із захисту даних» (надалі – ОЗД). У теперішній час є чимало міжнародних організацій і угод, які поєднують ці ОЗД (а іноді – й інші неспеціалізовані органи правозахисту). Протягом останніх кількох років позначилася певна диференціація міжнародних організацій ОЗД залежно від спрямованості їх діяльності. Це дає змогу виокремити серед них, насамперед, ті, що спрямовані на формування державної політики щодо забезпечення прайвесі (політико-орієнтовані), а також ті, що зосереджені на міжнародній співпраці щодо забезпечення законності у сфері інформаційного прайвесі (правоохоронно-орієнтовані), хоча деякі з ОЗД беруть участь в обох видах організацій. Водночас за територією дії міжнародні організації ОЗД поділяються на глобальні (універсальні) та регіональні. В умовах подальшого розвитку інформаційних технологій, збільшення потужності транскордонних потоків інформації (у т.ч. й персональних даних), що породжують нові виклики інформаційному прайвесі, міжнародне співробітництво ОЗД, зокрема й у формі асоціацій, набуває виняткового значення.

За даними австралійського професора Г. Грінліфа (G. Greenleaf), станом на січень 2015 р. 109 країн світу мали власні закони про інформаційне прайвесі, серед них 97 законів (89%) передбачають створення спеціалізованих ОЗД, наділених деякими правоохоронними повноваженнями і відокремлених від звичайних прокурорських і судових систем країни. Чи насправді кожен із них може бути класифікований як «незалежний», є більш складним питанням, котре лежить поза межами предмету цього дослідження. Законодавство 12 країн не передбачає будь-якого окремого ОЗД. Ще в шести країнах ОЗД, передбачені в законі, ще не сформовані. Таким чином, на початок 2015 р. у світі було створено 91 національних ОЗД [6, с. 16].

Мережа міжнародних *політико-орієнтованих* організацій ОЗД є доволі складною і заплутаною. Сама назва «політико-орієнтовані» є зручною «етикеткою», проте ступінь розвитку спільної політики у межах таких організацій значною мірою варіюється, від дуже високого (наприклад, у Робочій групі ЄС «Стаття 29» чи всевітній ICDPPC) до дуже низького (як-от в АРРА Азіатсько-Тихоокеанського регіону, що функціонує здебільшого для обміну передовим досвідом).

Найширший міжнародний масштаб і найбільшу довговічність серед політико-орієнтованих асоціацій ОЗД має **Міжнародна конференція із захисту даних та уповноважених з питань прайвесі (ICDPPC)**. Починаючи з 1979 р. нею проведено вже 36 щорічних конференцій, а склад її учасників невпинно зростає. Лише протягом останніх двох років (починаючи з 2013 р.) до членства в цій міжнародній організації були допущені національні ОЗД Гани, Маврикію, Косова і Сенегалу. Проте із 90 національних ОЗД, сформованих відповідно до законодавства про захист персональних даних відповідних країн, тільки 63 акредитовані в ICDPPC. Крім того, акредитацію отримали 35 ОЗД суб'єктів федерацій (штатів і провінцій). Тому членами ICDPPC на сьогодні є тільки 70% національних ОЗД.

Найбільш відомими державами-нечленами ICDPPC є Росія, Сінгапур, Малайзія та Макао (останнє, ймовірно, через відсутність незалежності), а також країни Карибського басейну та багато африканських країн. Багато з тих держав, котрі не входять до ICDPPC, тільки-но створили власні ОЗД, або є дуже дрібними. Тому хоча членство в ICDPPC значною мірою не має глобального охопту, вона включає в себе ОЗД з майже усіх найбільш економічно значущих країн. На жаль, досі не приєдналася до цієї організації й Україна.

Чимало національних уповноважених з прайвесі роками звертали увагу на відсутність у ICDPPC належного організаційного потенціалу для досягнення своїх практичних і стратегічних цілей. Справді, у минулому ICDPPC не мав істотної «присутності» в період між своїми щорічними конференціями, але в даний час наступництво починає розвиватися дедалі більше, особливо після того, як у 2014 р. Виконавчий комітет розпочав видавати бюлетень і відкрив свій веб-сайт (<http://icdppc.org>), а офіс Новозеландського уповноваженого з питань прайвесі почав забезпечувати роботу Секретаріату Виконавчого комітету.

Міжнародна робоча група із захисту даних у галузі телекомунікацій (IWGDPT або «Берлінська група») є одним з найстаріших і найбільш активних міжнародних організацій ОЗД. Вона була створена в 1983 році у межах ICDPPC з ініціативи Берлінського уповноваженого з питань прайвесі, і з того часу працює під його головуванням. За 30 років група прийняла більш як 60 рекомендацій [7]. Усі члени ICDPPC, а також інші експертні органи та особи запрошуються на її зустрічі один раз на два роки.

Робоча група ЄС «Стаття 29» (A29WP) є найбільш важливим серед поліцейських міжнародних організацій ОЗД у світі, членами якої є ОЗД всіх 28 держав-членів ЄС, і відіграє суттєву роль відповідно до директив ЄС щодо прайвесі. Починаючи з 1997 року вона випускає безперервний потік значущих документів щодо спільної політики ЄС, зокрема тільки в 2014 році – 9 висновків (opinions), 5 звітів (statements) і 4 інших важливих керівних принципів або робочих документів. У деяких ситуаціях A29WP також виступає в якості асоціації органів, орієнтованих на правоохоронну діяльність.

Відповідної організації ОЗД за Конвенцією Ради Європи № 108 немає, хоча Додатковий протокол до цієї конвенції вимагає створення ОЗД. Тим не менш, Конференція європейських органів із захисту даних (EDPA або «Весняна конференція») має той самий потенціал щодо сфери членства, як і Конвенція № 108, і приймає впливові політичні резолюції на своїй щорічній конференції. Андорра (як спостерігач), Вірменія, Росія і Україна є єдиними державами-членами Ради Європи, які мають власні ОЗД, але досі ще не приєдналися до EDPA.

Іншою мережею ОЗД в Європі є **Організація органів захисту даних Центральної та Східної Європи (CEEDPA)**, до якої входять 19 членів, у т.ч. й Україна [8]. Перелік членів цієї організації частково збігається з Робочою групою «Стаття 29», а тим більше з переліком ОЗД держав-членів Ради Європи. У 2014 р. CEEDPA провела свою 16-ту щорічну нараду. Вона бере активну участь у діяльності щодо взаємної підтримки і розвитку політики з таких питань, як реформування європейських інструментів щодо захисту даних. Функціонування її секретаріату забезпечується органами захисту даних Польщі (GIODO).

У Європі функціонують також **Група північних ОЗД (Nordic DPA group)**, що проводить зустрічі приблизно один раз на рік принаймні з 1980-х років, а також **«Група британських, ірландських та ісландських ОЗД» (British, Irish and Islands' DPA group)**, яка включає в себе відповідні органи Великої Британії, Ірландії, островів Джерсі, Гернсі, Мен, а також Гібралтару, Мальти, Кіпру та Бермудських островів.

Організації ОЗД в межах ОБСЄ не існує, хоча переглянуті в 2013 році керівні принципи ОБСЄ визнають значення міжнародного співробітництва, а також те, що GPEN є «породженням» ОБСЄ.

Франкомовна асоціація органів захисту даних (AFAPDP) є організацією, що активно впливає на франкомовні країни, котрі ще не прийняли законів про захист даних. До складу AFAPDP входять 18 повноправних членів із правом вирішального голосу, а також чимало представників тих країн, які ще не прийняли законів про захист даних або не сформували незалежні ОЗД. Тому її вплив є ширшим, ніж кількість її членів, особливо щодо сприяння і допомоги в тих країнах, які ще не прийняли законів про захист даних.

До складу **«La Red Iberoamericana de Proteccion de Datos»**, яку ще називають «Red Iberoamericana» або «Латиноамериканська мережа» (RIDP або RedIPD), входять 22 члени, у т.ч. усі латиноамериканські країни, а також Іспанія, Португалія та Андорра. Принагідно слід відзначити, що окремої мережі для португаломовних країн по всьому світу немає, хоча 5 із них мають відповідне законодавство щодо захисту інформаційного прайвесі (у т.ч. Ангола, Бразилія, Кабо Верде, Макао і Португалія).

Сім країн британської Співдружності стали первинними членами **Спільної мережі (Common Thread Network – CTN)**, утвореної в 2014 р. на зустрічі ICDPPC [9]. Ця мережа спрямована на сприяння обміну знаннями та досвідом серед зацікавлених сторін Співдружності та сприяння

розвитку транскордонного співробітництва, вона розглядається як така, що має критично важливе значення у зв'язку із зростанням кіберпростору, баз даних і «хмарних» сервісів.

Організація з питань прайвесі Азіатсько-Тихоокеанського регіону (APPA) на цей час налічує 18 членів з Австралії (у т.ч. федерального рівня і чотирьох суб'єктів федерації), Канади (федерального рівня і Британської Колумбії), Гонконгу, Макао, Південної Кореї (по два органи), Мексики, Нової Зеландії та США, а також (починаючи з 2013 р.) Сингапуру, Колумбії і Перу. Ні Японія, ні Тайвань не є членами APPA, ймовірно, через відсутність ОЗД.

Карибської асоціації ОЗД не існує, хоча три країни цього регіону (плюс голландські території) мають власні органи захисту даних. Жодна з карибських країн не є членом ICDPPC або GPEN.

Так само немає пан-Африканської організації ОЗД, незважаючи на те, що на цей час законодавством 10 африканських країн передбачено існування ОЗД, хоча і не всі з них ще діють. Втім, 5 держав Африки є членами ICDPPC, і 8 – членами AFAPDP.

Правоохоронні органи з питань прайвесі (ПОЗПП) створили мережу організацій для вирішення міждержавних питань щодо співпраці у забезпеченні законності у відповідній сфері. Так, у 2014 році потенційно найбільш важливу з точки зору довгострокового розвитку подією було те, що ICDPPC, глобальна асоціація ОЗД, за резолюцією, прийнятою на конференції в Маврикії [10], уклали Угоду про світове транскордонне співробітництво у правоохоронній сфері (GSBESA) [11]. Вона передбачає стандартну форму договору між будь-якими двома або більше ОЗД, аби замінити багато різних форм двосторонніх угод. Виконком ICDPPC адмініструватиме Угоду, і буде приймати повідомлення про наміри від дати 37-ї Конференції (2015 р.), коли буде укладено Угоду між першими двома учасниками. Відповідно, до Правил процедури ICDPPC будуть внесені зміни. ICDPPC також організовує щорічну конференцію щодо правоохоронного співробітництва та методів правоохорони [12].

Глобальна мережа охорони прайвесі (GPEN) була створена в 2007 році за рекомендацією ОБСЄ. Протягом останніх двох років кількість членів GPEN збільшилася на 50% – до 39 країн (порівняно з 26 у 2013 р.); усі вони мають закони про захист інформаційного прайвесі у тій чи іншій формі. До того ж членами GPEN є наднаціональні органи (EDPS), і 9 регіональних ОЗД (від суб'єктів федерації). Членом цієї організації є й Україна.

Слід зазначити, що члени ОБСЄ спочатку переважали в GPEN, але на цей час їх частка скорочується, оскільки вона стає справді більш глобальною, хоча в ній як і раніше не вистачає багатьох представників з Африки чи Латинської Америки. Учасники GPEN зобов'язалися працювати разом, аби шляхом координації вирішувати питання правоохорони щодо захисту даних. Наприклад, у травні 2013 року і грудні 2014 року GPEN надав скоординовані огляди («sweeps») щодо політики прайвесі на найпопулярніших сайтах. Робота GPEN скеровується Комітетом. На сьогодні членами

Комітету GPEN є представники від Канади, Ізраїлю, Нової Зеландії, Великобританії та США. GPEN регулярно проводить зустрічі-телеконференції (тільки у 2014 р. таких було проведено 18), і випускає щорічний Звіт [13].

Угода про транскордонне забезпечення прайвесеї Організації з Азіатсько-Тихоокеанського Економічного Співробітництва (АТЕС-СРЕА) діє з 2010 р. Сьогодні її учасниками є представники 9 країн-членів АТЕС, у т.ч. національні ОЗД із 7 країн, а також 2 південнокорейські органи влади (відповідне міністерство – МОГАНА, і його Комісія з питань зв'язку, але не його національний ОЗД) і 16 японських міністерств (за відсутності національного ОЗД). Починаючи з 2013 року до складу учасників АТЕС-СРЕА увійшов Сінгапур.

Аналіз діяльності названих вище міжнародних організацій ОЗД надає підстави стверджувати, що протягом тих трьох років, що вона фінансується Європейським Союзом, робоча група ЄС «Стаття 29» (A29WP), без сумніву, є найкращим прикладом співпраці та координації між ОЗД. Останніми роками вона розширила свою орієнтацію за межі суто політичних питань і вийшла на рівень спільної правозахисної й правоохоронної діяльності ОЗД. Головне, аби її висновки не ігнорувалися при обговоренні відповідних питань на рівні національних ОЗД та інших правоохоронних органів.

Поряд з прикладами активної діяльності, є ОЗД, котрі «зникли безвісти» і жодним чином себе не проявляють. Так, є 6 країн, які не сформували власні ОЗД принаймні через рік після прийняття відповідного законодавства про їх створення. Зокрема, досі не набуло чинності законодавство: Сейшельських островів (2003 р.); Анголи (2011 р.); Філіппін (2012 р.), Лесото (2012 р.), Малі (2013 р.) і Південно-Африканської Республіки (2013 р.). Невдачам урядів (держав) щодо реалізації законодавства з питань захисту інформаційного прайвесеї приділяється критична увага, але слід мати на увазі, що в трьох із названих випадків законодавство прийняте нещодавно – у 2013 році Кабо-Верде і Малайзія, які прийняли законодавство про захист інформаційного прайвесеї відповідно в 2001 і 2010 роках, припинили своє перебування у цьому «чорному списку» в 2014 р., сформувавши нарешті відповідні ОЗД.

Є ще група з десяти країн, де ОЗД хоч і були сформовані понад рік тому (іноді – більш як 10 років тому), але досі не є учасниками жодної з більш як десятка міжнародних організацій ОЗД, згаданих вище. Така відсутність співпраці заслуговує окремого дослідження, адже для неї можуть існувати вагомі причини.

Проведене дослідження надає підстави для таких висновків:

1. Говорити про систему міжнародних організацій (асоціацій) ОЗД поки що завчасно. На сьогодні розгалужена мережа таких організацій є доволі складною і заплутаною, а зв'язки між цими організаціями перебувають на стадії формування і пошуку оптимальних варіантів. Проте, скоріш за все, вони й надалі посилюватимуть свою роль в якості місць як для розподілу сфер впливу між основними політичними суб'єктами, такими, як США (через

Федеральну торговельну комісію та Федеральну комісію зв'язку) і Європейський Союз, так і для розвитку співпраці щодо транскордонного контролю за дотриманням інформаційного прайвесеї.

2. Найпотужнішою серед політико-орієнтованих асоціацій ОЗД на сьогодні є Міжнародна конференція із захисту даних та уповноважених з питань прайвесеї (ICDPPC). За даних умов вкрай прикорм є той факт, що Україна досі не долучилася до участі у цій впливовій організації.

3. З точки зору «політики впливу» позиція Робочої групи ЄС «Стаття 29» (A29WP) на сьогодні є беззаперечною, і скоріш за все, не буде піддана сумніву з боку АТЕС-орієнтованих організацій, оскільки останні не в змозі поки що приймати будь-які спільні позиції, побоюючись «втручання» у внутрішню політику один одного.

4. Із точки зору перспектив у правоохоронній сфері, в якому напрямі – співпраці, конкуренції чи обох разом – розвиватимуться відносини між GPEN та правоохоронною ініціативою ICDPPC (і самою ICDPPC), стверджувати поки що занадто рано. Сьогодні є намір спробувати співпрацювати, втілений у резолюції ICDPPC 2014 р., який приписує її Виконавчому комітету «ініціювати переговори з GPEN та іншими відповідними мережами з метою вивчення практичних варіантів і можливостей для поліпшення координації їх зусиль для поліпшення співробітництва органів та повідомити про ці варіанти на 37-й Конференції» [14]. Однак, звернення конференції до всіх ОЗД для участі в GCBECA – це ясний сигнал, що вони не вважають GPEN «весільним генералом», коли йдеться про питання правоохорони.

5. Відсутність будь-якого постійного секретаріату ICDPPC та GPEN обмежує ефективність кожного з них, але в останні роки інтеграційні заходи, що проводяться в межах GPEN, явно контрастують з концентрацією зусиль ICDPPC навколо щорічної конференції, і, як видається, надають GPEN перевагу в довгостроковій перспективі. Звичайно, якщо зусилля GCBECA матимуть успіх, вона може змінити цю ситуацію на власну користь. Принаймні, у 2015 р., як було задекларовано, ICDPPC займатиметься розробкою певних елементів постійного секретаріату, але успіх даних заходів значною мірою буде залежати від наступництва при переході повноважень від одного Голови Виконавчого комітету до іншого.

6. Цілком можливою є актуалізація інших правоохоронно-орієнтованих організацій ОЗД. Зокрема, після завершення процесу «модернізації» в країнах, які є учасниками Конвенції РЄ № 108, роль міжнародного співробітництва ОЗД у правоохоронній сфері теж зростає, у т.ч. завдяки повноваженням з обміну персональними даними у цілях протидії протиправним посяганням на інформаційне прайвесеї.

Визначення пріоритетів і організаційно-правових форм участі України у міжнародному співробітництві щодо захисту інформаційного прайвесеї є одним із перспективних напрямів наукових досліджень у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляева Н.Г. Право на неприкосновенность частной жизни: соотношение международно-правовой и

внутригосударственной регламентации: дисс... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Н.Г. Беляева. – Екатеринбург, 2000. – 201 с.

2. Мішуровська С.Т. Міжнародно-правовий захист права на приватне життя (сучасна теорія і практика): дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Світлана Тимофіївна Мішуровська. – Х.: Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2010. – 217 с.

3. Пазюк А.В. Міжнародно-правовий захист права людини на приватність персоніфікованої інформації: дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / А.В. Пазюк. – К.: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2004. – 208 с.

4. Серьогін В.О. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прайвесі / В.О. Серьогін // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Серія: Право. – 2009. – Вип. 1 (5). – № 841. – С. 21-27.

5. Серьогін В.О. Світова практика застосування спеціалізованих органів із питань прайвесі / В.О. Серьогін // Державне будівництво та місцеве самоврядування: збірник наук. праць. – Х.: Право, 2011. – Вип. 21. – С. 3-12.

6. Greenleaf G. Global data privacy laws 2015: Data privacy authorities and their organisations / G. Greenleaf // Privacy Laws & Business International Report. – 2015. – Vol. 134. – P. 16-19.

7. IWGDPT Common Positions and Working Papers [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.datenschutz-berlin.de/content/europa-international/internationalworking-group-on-data-protection-in-telecommunications-iwgdpt/working-papers-and-common-positions-adopted-by-the-workinggroup>.

8. Members of the CEE DPA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ceecprivacy.org/main.php?s=2>.

9. Common Thread Network to Facilitate Cybersecurity and Cybergovernance Collaboration in Commonwealth [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cto.int/news/common-thread-network-to-facilitate-cybersecurity-and-cybergovernance-collaboration-in-commonwealth/>

10. 36th ICDPPC Resolution on Enforcement Cooperation (Oct 2014, Mauritius), Resolution 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.privacyconference2014.org/media/16605/Resolution-International-cooperation.pdf>.

11. ICDPPC Global Cross Border Enforcement Cooperation Arrangement (2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.priv.gc.ca/information/conf2014/arrangement_e.asp.

12. OECD Recommendation on Cross-border Cooperation in the Enforcement of Laws Protecting Privacy (2007) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oecd.org/document/60/0,3343,en_2649_34255_3877_1516_1_1_1_1,00.html.

13. GPEN Annual Report 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.privacyenforcement.net>.

14. 36th ICDPPC 'Resolution on Enforcement Cooperation' (Mauritius, October 2014), Resolution 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.privacyconference2014.org/media/16605/Resolution-International-cooperation.pdf>.